

РОЗДІЛ 3 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.242.4

Григор'єв Г. С.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ДІАГНОСТИКА В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті досліджено застосування діагностики як засобу аналітичної діяльності в системі державного регулювання національної економікою. Визначені функції діагностики в системі державного регулювання макроекономічного середовища. Розроблено модель діагностики в системі державного регулювання макроекономічного середовища та його сегментів. Сформовані орієнтири діагностики в системі державного регулювання національної економікою.

Ключові слова: діагностика, державне регулювання, національна економіка, глобалізація, внутрішнє та зовнішнє середовище.

Проблема дослідження. Відсутність сучасного методичного інструментарію в системі державного регулювання фінансово-економічних процесів в умовах глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальним питанням діагностики фінансово-економічних процесів на мікро- і макrorівні присвячені наукові дослідження М. Головінова [1], Ю. Горбачук і Н. Кушнір [2], Т. Загорної [3], І. Ломачинської [4-5], Є. Масленнікова [6-7], О. Побережець [8] й ін.

Невирішені частини загальної проблеми. Недосконала або взагалі відсутня методологічна підтримка діагностики в системі державного регулювання національної економіки в умовах глобалізації.

Метою цієї статті є застосування інструменту діагностики на макроекономічному рівні, а саме в системі державного регулювання національної економікою.

Основні результати дослідження. Застосування діагностики як засобу аналітичної діяльності в системі державного регулювання пояснюється наступними аспектами:

- мета, задачі, зміст, сутність та функції діагностики достатньо зрозумілі в аналітичному забезпеченні системи державного регулювання;
- ефективна система державного регулювання передбачає використання всього комплексу наявного методологічного інструментарію, у тому числі діагностичного аналізу;
- особлива зацікавленість у дослідженні факторів та індикаторів, які здійснюють вплив на стабільність національного макроекономічного середовища, тобто аналітичні дослідження повинні надавати випереджальну оцінку розвитку відповідних сегментів, процесів, явищ, подій, яка ґрунтується на інформації фактичного їх стану;
- інтегрування методів пізнання: аналізу, оцінки та порівняння в системі державного регулювання;
- в системі державного регулювання національної економікою діагностика не має достатнього теоретико-методологічного ґрунтування;
- відсутні практичні рекомендації щодо застосування діагностики на макроекономічному рівні.

Сучасний період розвитку національної економіки можна охарактеризувати як нестабільний,

тому що він пов'язаний зі значними ризиками, змінами, втратами, нестабільністю і кризами. Мінливість умов макроекономічного середовища обумовлює необхідність застосування методів діагностичного аналізу, здатних оперативно і з мінімальними витратами забезпечити аналітичною інформацією систему державного регулювання національної економікою.

Теоретико-методичні засади діагностики достатньо широко представлено у наукових дослідженнях українських і закордонних вчених, які визначили природу і форми діагностики, процедури та методи його проведення тощо. Але однозначний підхід щодо застосування поняття «діагностика» на макроекономічному рівні відсутній.

Діагностування служить для обґрунтування рішень щодо регулювання операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. Результати діагностування використовуються для визначення напрямків поглибленого тактичного і стратегічного дослідження результативної роботи суб'єктів господарювання. Діагностування базується на порівняннях, використовує обліково-аналітичну інформацію і спрямоване на підвищення загальних результатів діяльності суб'єкта господарювання. Сучасні тенденції спонукають до розвитку елементу діагностування у зв'язку з надходженням великої різнопланової обліково-аналітичної інформації, яка надходить як із зовнішнього, так і з внутрішнього середовища суб'єкта господарювання [8].

Діагностика – це процес визначення та вивчення ознак, що характеризують стан економічної системи, для прогнозування можливих відхилень і запобігання порушень нормального режиму роботи [9].

З методологічного погляду діагностика в системі державного регулювання національної економікою визначається як засіб визначення взаємозв'язку між певними станами макроекономічного середовища, відхиленнями від заданих параметрів та причини певного стану, а також виявлення ознак, які відповідають тому чи іншому стану національної економіки під впливом системи державного регулювання.

Діагностика в системі державного регулювання це:

- процес отримання аналітичної інформації про стан національної економіки та її сегментів;
- формування діагнозу стану національної економіки;
- формування пропозицій щодо покращення стану національної економіки.

Необхідно зазначити, що діагностичне дослідження на макrorівні, орієнтоване на пошук універсальних закономірностей і типізацію проблем системи державного регулювання національної економікою та виявлення специфічних проблем відповідних її сегментів, а також на пошук шляхів їх розв'язання за тих чи інших умов функціонування макроекономічного середовища.

В умовах сьогодення, діагностика як розділ науки, визначила своє місце і значення в системі економічних знань та вмінь. Діагностування результатів діяльності суб'єкта господарювання – це важливий інструмент системи управління суб'єктом, який дозволяє в трансформаційних умовах, в нестійкому бізнес-середовищі, приймати ефективні та раціональні управлінські рішення, які стратегічно вплинуть на позитивну динаміку результативної роботи суб'єкта господарювання [1-2; 5; 8-9].

Таким чином, діагностика може бути визначена як метод формування аналітичної інформації про елементи системи державного регулювання національною економікою з метою виявлення проблемних питань її функціонування, а також шляхів і резервів для їх вирішення з урахуванням стратегічних пріоритетів.

Діагностика в системі державного регулювання макроекономічного середовища виконує наступні функції: оцінювання, діагностики та пошуку.

Оцінювання полягає у визначенні відповідності стану макроекономічного середовища та її сегментів заданим параметрам і потенційним можливостям. Зазначена функція дозволяє визначити відхилення фактичних макроекономічних показників від запланованих, на основі встановленої системи критеріїв. Тим самим можна оцінити зусилля системи державного регулювання в досягненні поставлених цілей на макrorівні. Оцінювання повинно проводитися постійно, що вимагає від аналітиків значного обсягу дослідницької роботи з обґрунтування вихідних показників критеріїв. Правильність розрахунку їх, визначає якість проведеного дослідження.

Функція оцінювання реалізується у наступній послідовності:

- визначення мети аналітичного дослідження;
- формування задач аналітичного дослідження;
- вибір об'єкта;
- виявлення, вимірювання, реєстрація і оцінка інформації;
- формування загальної характеристики об'єкта дослідження у відповідності з отриманою інформацією;
- вивчення стану національної економіки та її сегментів;
- дослідження тенденцій розвитку макроекономічного середовища та її сегментів;
- розробка та обґрунтування системи оціночних індикаторів, які характеризують об'єкт дослідження;
- зіставлення підсумкових показників з розрахунковими, для оцінки ступеня досягнення мети та вирішення завдань;
- визначення сегментних проблем в макроекономічному середовищі.

Для здійснення даної функції застосовуються наступні інструментальні методи:

- методи теорії пізнання;
- евристичні методи;
- методи детермінованого факторного аналізу;
- методи загального аналізу;
- економіко-математичні методи.

Результати реалізації функції оцінювання полягають у наступному:

- визначення ступеня досягнення мети;
- визначення ступеня вирішення завдань;
- виявлення сильних сегментів макроекономічного середовища;
- виявлення слабких сегментів макроекономічного середовища;
- формування подальших напрямів дослідження сегментної складової макроекономічного середовища.

Функція діагностики полягає в детальному дослідженні причин відхилень від заданих параметрів і виявлення ознак невідповідності фактичного стану макроекономічного середовища та її сегментів запланованому. Зазначена функція дозволяє виявити та оцінити відповідний вплив різних індикаторів макроекономічного середовища на стан та розвиток національної економіки. Виявлені й досліджені різні індикатори є підґрунтям для формування діагнозу стану національної економіки та прогнозування подальшого розвитку сегментної складової макроекономічного середовища країни.

Реалізація функції діагностики дозволяє вирішити наступні завдання:

- отримати якісну характеристику стану макроекономічного середовища та її сегментів на основі базових якісних та кількісних орієнтирів;
- дослідити вплив об'єктивних і суб'єктивних факторів системи державного регулювання на макроекономічне середовище,
- обґрунтувати вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на макроекономічне середовище та її сегментів;
- визначити кількісну та якісну величину впливу суттєвих індикаторів в макроекономічному середовищі;
- сформулювати достовірний та неупереджений прогноз розвитку складових сегментів макроекономічного середовища;
- забезпечити своєчасне реагування на відповідний вплив зовнішнього і внутрішнього середовища на систему державного регулювання національною економікою та її сегментів;

Для реалізації функції діагностування застосовуються наступні інструментальні методи:

- загально наукові (методи теорії пізнання та евристичні методи);
- економіко-логічні методи (методи детермінованого факторного аналізу, методи порівняння і групування, методи середніх величин та індексів, методи балансового зв'язку тощо);
- економіко-математичні методи (методи економічної кібернетики, економіметричні методи, методи математичного програмування, методи кореляційно-регресійного зв'язку, методи дослідження операцій тощо).

Застосування зазначеного методичного інструментарію на макроекономічному рівні дозволяють побудувати моделі, які відображають залежність індикаторів національної економіки від позитивних та негативних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Побудовані моделі пов'язують кількісні параметри з реальними умовами розвитку сегментної складової макроекономічного середовища країни. Отримані результати

забезпечать формування достовірних та неупереджених прогнозів розвитку макроекономічного середовища та її сегментів, і стануть фундаментом науково-обґрунтованих рішень в системі державного регулювання національної економікою.

Заключною функцією діагностування в системі державного регулювання макроекономічного середовища є пошук.

Функція пошуку забезпечує процес обґрунтування пріоритетних рекомендацій щодо досягнення національної економікою бажаних результатів. Функція пошуку забезпечує виявлення та мобілізації невикористаних резервів для підвищення ефективності системи державного регулювання макроекономічного середовища та її сегментів.

Реалізація функції пошуку дозволяє вирішити наступні завдання:

- узагальнення результатів оцінювання та діагностики системи державного регулювання макроекономічного середовища та її сегментів;

- пошук резервів динамічного розвитку індикаторів макроекономічного середовища на основі вивчення міжнародного досвіду і досягнень науки й практики з урахуванням української ідентичності;

- визначення області потенційних можливостей розвитку сегментних складових національної економіки;

- розробка рекомендацій і заходів щодо використання потенціалу сегментних складових національної економіки;

- формування оперативних, тактичних та стратегічних завдань розвитку системи державного регулювання макроекономічного середовища та її сегментів в трансформаційних умовах.

Для реалізації функції пошуку застосовуються наступні інструментальні методи:

- загальнонаукові;

- економіко-логічні методи (методи детермінованого факторного аналізу, методи порівняння і групування, методи середніх величин та індексів, методи балансового зв'язку тощо);

- економіко-математичні методи (методи економічної кібернетики, економетричні методи, методи математичного програмування, методи кореляційно-регресійного зв'язку, методи дослідження операцій тощо).

Таким чином, діагностика відіграє суттєву роль в системі дослідження стану та розвитку макроекономічного середовища та її сегментів. Діагностика закладає фундамент для прийняття обґрунтованих, достовірних, неупереджених рішень в системі державного регулювання національної економікою та її сегментів. Якість та масштабність проведеного дослідження, в рамках діагностичної функції, буде істотно впливати на ефективність прийнятих відповідних рішень в системі державного регулювання.

Діагностика в системі державного регулювання макроекономічного середовища наділена наступними аспектами:

- достатньо зрозумілий інструмент дослідження;

- дозволяє виявити відхилення та порушення в макроекономічному середовищі за характерними ознаками;

- швидкі часові рамки проведення;

- ефективна при використанні значного обсягу різнопланової інформації;

- забезпечує можливість прийняття адекватних рішень в системі державного регулювання макроекономічного середовища та її сегментів вже на попередньому етапі дослідження;

- характерний взаємозв'язок з функціями державного регулювання: планування, прогнозування, моніторинг і контроль;

- якісні та кількісні орієнтири у дослідженні;

- дозволяє передбачити і запобігти негативні явища та процеси в макроекономічному середовищі та її сегментах.

Таким чином, необхідно визначити, що діагностичне дослідження – це інструментальне забезпечення й область практичної діяльності, яка має на меті дослідження індикаторів, які характеризують макроекономічне середовище та її сегменти, для виявлення обставин, які забезпечать адекватну підтримку рішень в системі державного регулювання національної економікою та визначення потенційних можливостей динамічного розвитку макроекономічного середовища країни.

Результати діагностичного дослідження можливо використовувати для оцінки наслідків прийняття поточних рішень в системі державного регулювання.

Мета діагностики полягає у визначенні заходів, спрямованих на налагодження роботи всіх складових елементів системи та способів їх реалізації. Не можна здійснювати управління на будь-якому господарському й управлінському рівні, не маючи чіткого уявлення про його стан [3].

Мета діагностичного дослідження в системі державного регулювання макроекономічного середовища: підвищення результативності системи державного регулювання національної економікою на основі вивчення впливу внутрішніх та зовнішніх факторів з урахуванням процесів глобалізації.

Основні завдання діагностичного дослідження в системі державного регулювання макроекономічного середовища:

- виявити обставини, які впливають на систему державного регулювання макроекономічного середовища та її сегментів;

- визначити місце національної економіки у міжнародному середовищі;

- визначити потенційні можливості динамічного розвитку національної економіки в умовах глобалізації.

Предметом діагностичного дослідження в системі державного регулювання макроекономічного середовища можна вважати: теоретичні, методологічні та методичні засади державного регулювання національної економікою та її сегментів.

Об'єктом діагностичного дослідження – макроекономічне середовище та його сегменти.

Суб'єктами діагностичного дослідження в системі державного регулювання макроекономічного середовища виступають органи державної влади (Державна статистична служба, Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Державна аудиторська служба, Антимонопольний комітет, Фонд державного майна та інші) та науково-дослідні інститути, окремі фахівці, експерти тощо.

У діагностичному дослідженні в системі державного регулювання макроекономічного середовища особливу увагу заслуговує інформаційна підтримка. Інформаційна підтримка. У діагностичному дослідженні в системі державного регулювання макроекономічного середовища повинна відповідати визначеним вимогам.

У наукових дослідженнях [1-9] встановлені наступні вимоги до інформації у діагностичному дослідженні: повне дотримання принципів національних стандартів облікового процесу та звітності; дохідливою та зрозумілою; доречною та

достовірною; ефективною, мінімальні витрати при максимальних результатах; своєчасною та корисною; кількісною та якісною; порівняльною та послідовною; трансформуватися у відповідності до міжнародних стандартів.

Інформаційне забезпечення діагностичного дослідження в системі державного регулювання макроекономічного середовища дозволяє виокремити його на відповідні складові: процес формування аналітичної інформації за географічним та господарським сегментом макроекономічного середовища; процес передачі інформації від джерела до споживача; процес обробки та дослідження інформації; процес передачі інформації для зберігання.

На макроекономічному рівні останні два процеси є вирішальними в системі державного регулювання макроекономічного середовища та її сегментів. В процесі обробки та дослідження макроекономічної інформації відбувається формування нової аналітичної інформації, яка є фундаментом формування альтернативних рішень та побудови прогнозів щодо удосконалення системи державного регулювання макроекономічного середовища та її сегментів. Процес передачі макроекономічної інформації на зберігання забезпечує інформацією процеси державного регулювання в майбутніх періодах.

На рис. 1 представлено модель діагностики в системі державного регулювання макроекономічного середовища та її сегментів, яка складається з наступних взаємопов'язаних елементів:

- формування мети та завдань діагностики;
- визначення основних принципів діагностики;
- функціональна підтримка;
- вибір та застосування забезпечуючого методологічного інструментарію;
- визначення об'єктів діагностики;
- визначення суб'єктів діагностики;
- етапи діагностики;
- формування параметрів та індикаторів діагностики;
- спостереження, вивчення і узагальнення аналітичної інформації щодо фактичних показників діагностики;
- зіставлення фактичних показників з плановими показниками макроекономічного середовища;
- формування результатів діагностики, пошук резервів і оцінка перспектив розвитку, розробка заходів щодо усунення негативних наслідків, у разі їх виникнення тощо;
- формування ефективних рішень в системі державного регулювання макроекономічного середовища та його сегментів за результатами діагностики.

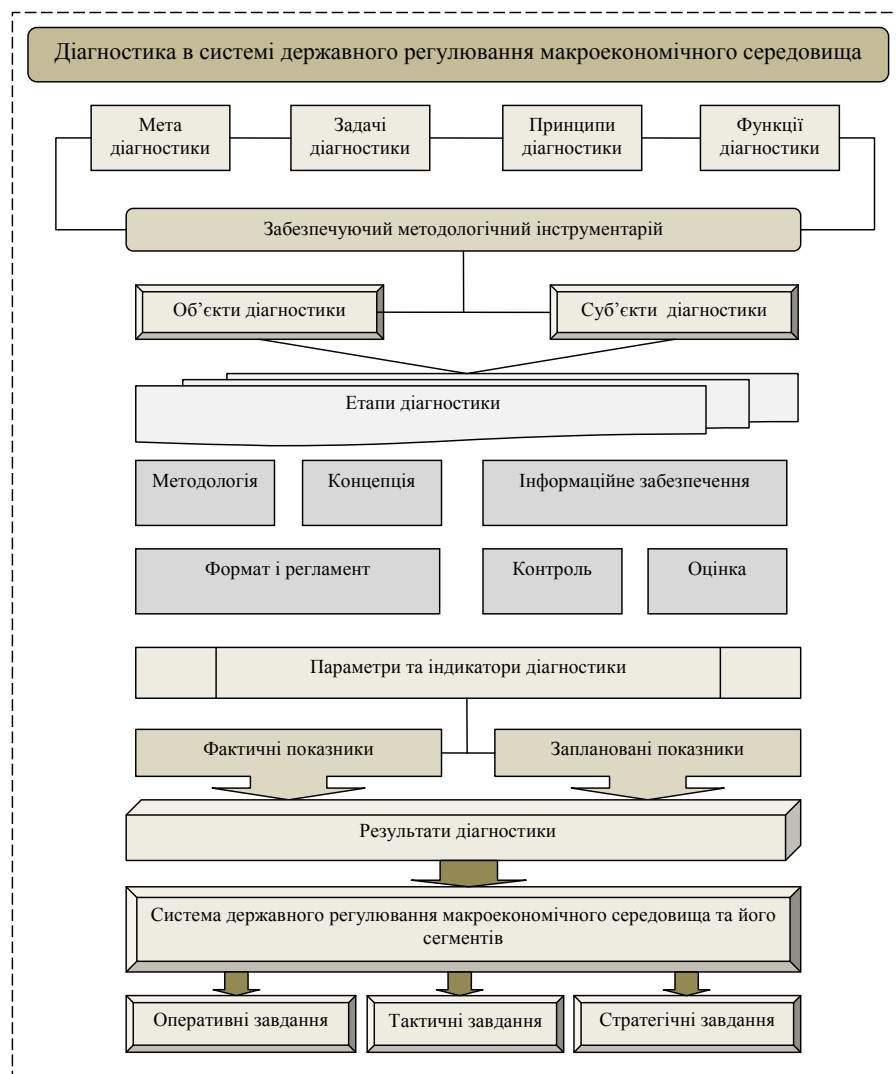

Рис. 1. Модель діагностики в системі державного регулювання макроекономічного середовища та його сегментів

В умовах глобалізації, європейського вектору розвитку національної економіки, агресивної політики зовнішнього оточення та нестійкого макроекономічного середовища, питання діагностики набувають особливого значення, яке характеризується значною нестійкістю впливу елементів відповідного середовища та підвищеними ризиками в системі державного регулювання макроекономічного середовища та його сегментів.

Комплексний характер діагностики в системі державного регулювання макроекономічного середовища та його сегментів полягає в тому, щоб простежити динаміку досліджуваних процесів та явищ у взаємозв'язку, надати їм об'єктивну та неупереджену макроекономічну оцінку, дослідити прямі і зворотні зв'язки між процесами, явищами та сегментами, які впливають на стан та розвиток національної економіки.

Висновки. Дослідження показало, що застосування діагностики в системі державного регулювання макроекономічного середовища та його сегментів дозволяє виявити патологічні зміни та вплив факторів розвитку соціально-економічних процесів, у тому числі, виявлення відхилень від запланованих макроекономічних параметрів. Діа-

гностика в системі державного регулювання національною економікою орієнтована як на пізнання фінансових, економічних та соціальних протиріч у макроекономічному середовищі країни, так і на розробку заходів щодо їх вирішення з урахуванням пріоритетного його розвитку.

Діагностика відображає причинно-наслідкові зв'язки та залежності відповідних компонентів макроекономічного середовища країни. Діагностика в системі державного регулювання макроекономічного середовища та її сегментів формує агрегований синтетичний висновок про стан та розвиток національної економіки, який здійснюється на основі різноманітної аналітичної інфор-

мації, її синтезу і зіставлення. Основна відмінність діагностики від аналізу макроекономічного середовища полягає в її цільовій спрямованості на виявлення відхилень від заданих макроекономічних параметрів та виявлення патології з урахуванням сегментної складової національної економіки. При цьому сукупність дій, які локалізують причину відхилення індикаторів національної економіки від результативного функціонування її суб'єктів, формує функціональне діагностування макроекономічного середовища, а визначене відхилення параметрів макроекономічного середовища від запланованих формує параметричне діагностування на макрорівні.

Список використаних джерел:

1. Головінов М.І. Діагностика як метод дослідження діяльності підприємства в сучасних умовах / М.І. Головінов // Торгівля і ринок України. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2009. – вип.28, т. 2. – С. 153-160.
2. Горбачук Ю.А. Економічна діагностика: навч. посібник. / Ю.А. Горбачук, Н.Б. Кушнір. – Рівне: НУВГП, 2008. – 176 с.
3. Загорна Т.О. Економічна діагностика. Навчальний посібник / Т.О. Загорна. – К.: Центр наукової літератури, 2008. – 400 с.
4. Ломачинська І.А. Вплив конвергенції фінансового та реального секторів на розвиток національної економіки України / І. Ломачинська, А. Кравцова. // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2012. – том 17, вип. 2. – С. 139-146.
5. Ломачинська І.А. Механізм управління фінансами підприємств в умовах трансформації економіки : [моногр.] / І.А. Ломачинська. – Одеса: Астропринт, 2011. – 280 с.
6. Масленніков Є.І. Методологічні та практичні засади дослідження системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства [моногр.] / Є.І. Масленніков. – Одеса : Прес-кур'єр, 2015. – 316 с.
7. Maslennikov E.I. Strategic assessment of the financial sustainability of the industrial enterprise : [Електронний ресурс] / E.I. Maslennikov // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 6 (16). – С. 111-115. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/No6/111-115.pdf>.
8. Побережець О.В. Теоретико-методологічні та практичні засади дослідження системи управління результатами діяльності промислового підприємства : [моногр.] / О.В. Побережець. – Херсон : Видавництво : Грінь Д.С., 2016. – 500 с.
9. Діагностика стану підприємства: теорія і практика : [моногр.] / за заг.ред. проф. Воронкової А.Е. – Харків: ІНЖЕК, 2006. – 448 с.

Григорьев Г. С.

Национальный университет «Киево-Могилянская академия»

ДИАГНОСТИКА В СИСТЕМЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОЙ СРЕДЫ

Резюме

В статье исследовано применение диагностики как инструмента аналитической деятельности в системе государственного регулирования национальной экономикой. Определены функции диагностики в системе государственного регулирования макроэкономической среды. Разработана модель диагностики в системе государственного регулирования макроэкономической среды и его сегментов. Сформированы ориентиры диагностики в системе государственного регулирования национальной экономикой.

Ключевые слова: диагностика, государственное регулирование, национальная экономика, глобализация, внутренняя и внешняя среда.

Hryhoriev H. S.

National University «Kyiv-Mohyla Academy»

DIAGNOSIS IN THE SYSTEM OF STATE REGULATION OF THE MACROECONOMIC ENVIRONMENT

Summary

This article explores the use of diagnostics as a means of analytical work in the system of state regulation of national economies. Defined diagnostic functions in the system of state regulation of the macroeconomic environment. The model diagnostics in system of state regulation of macroeconomic environment and its segments. Formed guidance diagnostic system of state regulation of national economies.

Key words: diagnosis, government regulation, national economy, globalization, internal and external environment.